

УДК 911.3

Г. І. ДЕНИСИК, д-р. геогр. наук, проф.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

**РОЗБУДОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ З ПОГЛЯДУ ГЕОГРАФА**

Розглянуто проблеми розбудови екологічної мережі України та її окремих регіонів; зазначено, що формування екомережі можливо лише на основі культурного ландшафту, а це потребує спочатку оптимізації сучасних антропогенних ландшафтів. Автор критично сприймає Всеєвропейську стратегію збереження ландшафтного і біотичного різноманіття та застерігає від її необміркованого застосування в Україні.

Ключові слова: екомережа, проблеми, регіон, розбудова, завдання, охорона

The problems of alteration of ecological network of Ukraine and its separate regions are considered; it is marked that forming of ecological network is possible only on the basis of cultural landscape, and at first it needs modern anthropogenic landscapes' optimization. An author perceives critically to European strategy of a landscape and plants and animals variety maintainance and he cautions against its unthinking over application in Ukraine.

Keywords: ecological network, problems, region, alteration, task, guard

---

© Денисик Г. І., 2010

Рассмотрено проблемы создания экологической сети Украины и ее отдельных регионов; отмечено, что формирование экологической сети возможно только на основе культурного ландшафта, а это требует сначала оптимизации современных антропогенных ландшафтов. Автор критически относится к Общеввропейской стратегии сохранения ландшафтного и биотического разнообразия и предупреждает о последствиях ее необдуманного применения в Украине.

Ключевые слова: экосеть, проблемы, регион, создание, задачи, охрана

Наявність проблеми. Активні дослідження можливостей формування екомережі України, розробка правових засад її розбудови і уже наявні окремі практичні кроки у створенні регіональних екомереж породжують низку проблем, що потребують обговорення. Серед них: як і на яких теоретичних та практичних засадах розбудовувати екологічну мережу?, що є в Україні основою для її формування?, якими повинні бути регіональні екомережі? та інші. Без вирішення цих проблем, розбудова екологічної мережі може або значно уповільнити темпи, або залишитись лише на папері. Це закономірно, тому що будь-яка нова справа завжди породжує проблеми як у теорії, так і в практиці. Не є виключенням і розбудова екологічної мережі України.

Мета: розглянути наявні проблеми пов'язані з формуванням екомережі України та її окремих регіонів, а також можливі шляхи їх вирішення.

Аналіз попередніх досліджень. Нажаль, досліджень де б розглядалися географічні або ландшафтознавчі проблеми розбудови екомережі України, майже немає. Лише на початку XXI ст. (2002 р.) колективом ландшафтознавців Інституту географії НАН України була запропонована альтернативна екологічна мережа України побудована на ландшафтній основі, проте наявну на той час офіційну схему майбутньої екомережі переробляти уже не захотіли. Життя показує, що допущену помилку доведеться виправляти. Дивує також і те, що в кандидатських та докторських дисертаціях присвячених регіональним екомережам України, теж не розглядаються проблемні питання розбудови екомережі. Враження таке, ніби їх немає.

Результати дослідження. Сучасне ландшафтне середовище настільки дестабілізоване, що людство активно, але сумбурно починає шукати шляхи гармонізації своїх стосунків з природою. Зокрема, Західна Єв-

ропа реалізує Всеєвропейську (?) стратегію збереження ландшафтного і біотичного різноманіття¹. Україна теж долучилась до виконання цієї стратегії (програми) і, як стверджують окремі науковці [3], успішно реалізовує її перший етап: сформовані організаційно-правові засади та методологічні основи розбудови національної екомережі, поступово розробляються регіональні проекти екомереж, суттєво зростає кількість національних природних парків тощо. Тобто, ми стараємося усе робити так, як у Західній Європі. Це нагадує впровадження в освітрянський простір України Болонської системи освіти. Що ми з неї маємо? Так буде і з виконанням Всеєвропейської стратегії збереження ландшафтного і біотичного різноманіття. Чому?

1. Хто доказав, або хоча би задумався над тим, підходить чи не підходить Україні Всеєвропейська, а вірніше Західноєвропейська, стратегія збереження «ландшафтного і біотичного різноманіття». Знову спрацювала стара звичка: почули, що ніби добра стратегія – зразу запровадимо у себе. Навіщо при цьому враховувати унікальні особливості природних умов і ландшафтів України та її окремих регіонів, своєрідність історії їх господарського (хижацького) освоєння, менталітет, традиції та звичаї людей? Можливо Всеєвропейська стратегія збереження ландшафтного і біотичного різноманіття нам підходить лише частково, або й зовсім не підходить (як і Болонська система навчання). З боку України необхідно було зробити експертну оцінку Всеєвропейської стратегії збереження ландшафтного і біотичного різноманіття, врахувати наші особливості та можливості. Це нікого не цікавить, бо так про-

¹ Застосування словосполук «ландшафтного і біотичного різноманіття» явно належать не фахівцям: як можна уявити ландшафтне різноманіття без біотичного, або навпаки. Найчастіше таке зустрічається в офіційних документах.

стіше і скоріше можна доповісти про створення національної екомережі за Всеєвропейськими стандартами.

2. «Серед головних наукових завдань формування екомережі є розробка *на єдиній методологічній основі* підходів до визначення як загальнонаціональних, так і регіональних та локальних її складових». Зразу виникає два питання: перше – про яке ландшафтне і біотичне різноманіття мовиться, якщо усе «на єдиній методологічній основі»; друге – як при такому підході можна врахувати регіональні особливості природи і ландшафтів. Сумнівно, що «на єдиній методологічній основі» можна розробити регіональні екомережі Донбасу і Поділля. На це звертається увага тому, що за минулі роки численні кандидатські і навіть докторські дисертації, присвячені обґрунтуванню регіональних екомереж, підготовлені за єдиним зразком. Для функціонерів від природоохоронних та екологічних організацій це добре – не треба бути «глибоко грамотними», але ж ми уже жили за «єдиним зразком» і творили «на єдиній методологічній основі». Невже забули? Створення екологічної мережі України потребує творчого, індивідуального підходу до конкретного регіону, кожного її елементу – природного ядра, екокоридору тощо.

3. У Західній Європі можна впроваджувати стратегію збереження ландшафтного і біотичного різноманіття, формувати єдину екомережу тому, що там майже повсюдно домінує *культурний ландшафт* і населення щиро дбає про нього, з року в рік покращує його структуру та екологічний стан. На такому фоні, і з наявністю Європейських коштів, формування Всеєвропейської або Західноєвропейської екомережі є логічним наслідком. Чи можна в Україні, без відсутності культурного ландшафту вибудувати екомережу? Можна, але лише на папері. Саме цим ми зараз і займаємось, проте мине якихось 5-10 років і сучасні розробки не лише не будуть реалізовані, але й устаріють. Спочатку необхідно привести в порядок сучасні *антропогенні* ландшафти України, як це зробили в себе Польща, Угорщина, Чехія, а потім вибудовувати на їх основі національну екомережу. Тоді й проекти будуть інші, бо буде інша стратегія збереження так званого

«ландшафтного і біотичного різноманіття». У культурному ландшафті співвідношення між натуральними й антропогенними ландшафтами повинно відповідати (в ідеалі) «золотій середині» – відповідно 32% і 68%. Який регіон України зараз можна хоча би умовно наблизити до цього співвідношення? Чи можна при таких вимогах розбудовувати екомережі в таких регіонах як Донбас, Середнє Придніпров'я? Мабуть, спочатку тут необхідно окультурити наявні ландшафти, а потім розробляти проекти регіональних екомереж. Безперечно, що розпочинати необхідно з менш антропогенізованих регіонів і поступово переходити до таких, де антропогенні ландшафти займають від 75 до 100%.

4. У сучасних регіональних проектах екомереж чомусь усі субмеридіональні екокоридори проходять, або співпадають, з долинами головних річок України, а природні ядра із заповідними, або «слабко» антропогенізованими, територіями, і майже немає структурних елементів в екомережі в основі яких антропогенні ландшафти. Упродовж історії людства, річкові долини завжди були найбільш освоєні і на початку ХХІ ст. тут зосереджені головні міста, рекреаційні зони, іноді промислові райони. На Південнобузькому субмеридіональному коридорі обласні центри Хмельницький і Вінниця знаходяться на відстані близько 130 км, а між ними на берегах Південного Бугу ще два відомих міста – Летичів та курорт Хмільник, а також низка сіл, що здебільшого тяжіють до річок. На схемі екомережі України, суцільною смугою показано й екокоридор долиною Дніпра у районі Середнього Придніпров'я, теж річками Донбасу та в інших регіонах. Як через ці системи селитебних ландшафтів можна «малювати» екокоридор?

5. У регіональних проектах екомереж звсім не враховуються антропогенні ландшафти, їх сучасний стан, а перевага надається так званій «натуралізованій» природі. Це призведе до формування навіть на папері нереальних екомереж. Сучасна екомережа в Україні, де антропогенні ландшафти займають від 85 до 92 % території, повинна бути сформована саме на їх основі. Тоді екомережа матиме майбутнє. У майбутніх екомережах, крім запропонованих Всеєвропейською

стратегією збереження ландшафтного і біотичного різноманіття, природних ядер та коридорів різних рівнів, доцільно було б виділяти й інші структури, зокрема регіони, райони, вузли тощо. Різноманіття структурних елементів екомережі України лише підсилить її стабільність, а формування екорайонів, ековузлів навіть на основі антропогенних ландшафтів наблизить екомережу до реалій сьогодення і дасть можливість краще обґрунтувати затрати на її розбудову. Лише на природних ядрах і коридорах будь-яка екомережа функціонувати буде лише на папері.

Як приклад: у масштабі Європи до рангу природного регіону Всеєвропейської екологічної мережі можна віднести Західну Україну з її унікальними природою і ландшафтами, соціосистемою та її оригінальною структурою, своєрідним менталітетом людей, їх традиціями, звичаями тощо. У межах цього регіону чітко виділяються два оригінальних природних вузли: Середньодністерський – переплетіння Карпатських, широколистолисових, лісостепових і степових ландшафтів та Кременецький – поєднання мішанолісових, широколистолисових та частково, низькогірних ландшафтів. Від інших територій ці вузли виокремлюються значним різноманіттям ландшафтних комплексів та насиченістю і різноманіттям заповідних об'єктів [1, 2]. Це дало б можливість суттєво урізноманіт-

нити наявну структуру екомережі України та «вписатися» у Всеєвропейську екомережу. Фоном для природних регіонів, районів та вузлів буде екомережа, яку зараз активно вибудовують в Україні та окремих її краях [3].

Висновок. Хоча розбудова екомережі (поки що, переважно, на папері) й розпочалася активно, проблем не стало менше. Їх потрібно обговорювати і вирішувати до того, як розпочнеться створення екомережі України та її окремих регіонів в реальних умовах. Вирішення розглянутих проблем дасть змогу значно зекономити час і кошти, можливо знайти свої шляхи розбудови і «образ» майбутньої екомережі як окремих регіонів, так і України загалом, а можливо на відповідний період взагалі відмовитися від неї, зокрема впровадження у практику наявних розробок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисюк Г. І. Лісополе України / Г. І. Денисюк. – Вінниця: ПП Вид-во «Тезис», 2001. – 284 с.
2. Середнє Придністров'я / За ред. Г.І. Денисюка. – Вінниця: ПП Вид-во «Теза», 2007. – 431 с.
3. Царик Л. П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація) / Л. П. Царик. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 320 с.

Надійшла до редколегії 23.03.2010

УДК 378.6:811.11

О. С. ЛАРИНА, С. В. СУХОВЕЦКАЯ, З. М. ШЕЛЕСТ, канд. биол. наук, доц.

Житомирский государственный технологический университет

ОСОБЕННОСТИ НАУЧНОЙ КОММУНИКАЦИИ В СВЕТЕ МЕЖДУНАРОДНОЙ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Проанализированы особенности научно-технического перевода как аспекта коммуникации в свете международной экологической интеграции. Украинские научно-технические тексты по сравнению с английскими текстами характеризуются большей степенью обезличенности. Манера изложения характеризуется преобладанием сочетаний, ядром которых служит существительное. В научном стиле украинского языка широко используются однородные члены, причастные и деепричастные обороты.

Ключевые слова: научно-технический текст, письменная коммуникация, стилистические особенности перевода, экологическая политика

© Ларина О. С., Суховецкая С. В., Шелест З.М., 2010